

Kerkdienst Janskerk 9 oktober 2016

Thema: Het licht vieren in het donker, Grote Verzoendag

Lezing: Leviticus 16

Voorganger: Jasja Nottelman

Inleiding

Jom Kippoer – letterlijk: de dag van het bedekken. Deze dag is het culminatiepunt van de tien dagen van inkeer / omkeer na Joods Nieuwjaar. Op deze dag biedt de Eeuwige mensen verzoening aan, om te herstellen wat mis is gegaan binnen het verbond tussen God en de mensen. God bedekt de door de mens begane overtredingen ('zonden'): zand erover! Grote oude woorden als vergeving en genade worden op deze dag realiteit, beleefd, gevierd; dat gebeurt in een ernstig en uitgebreid ritueel. De mens keert om (bekeert zich), en dan wordt wat scheef gegroeid is door God rechtgezet.

Overweging

Het licht vieren in het donker.

In de vier zondagen van de herfst krijgen we hier in de Janskerk een inkijkje in een aantal joodse feesten die in deze tijd gevierd worden.

Vanaf het feest van Rosh Hasjana (Joods Nieuwjaar), waar we ons vorige week in hebben verdiept, zijn er tien dagen tot Jom Kippoer, Grote Verzoendag, dit jaar vindt het plaats op woensdag 12 oktober.

Het is een tijd van bezinning en inkeer. Een tijd die wordt gebruikt om persoonlijk en gemeenschappelijk terug te kijken naar het verleden, een balans op te maken en nieuwe doelen te stellen.

Op Rosh Hasjana staat de schepping centraal.

De schepping die je in ere moet houden, de schepping ook, waar je verantwoordelijkheid voor hebt naar de toekomst toe.

En dan volgt er een tijd van inkeer en bezinning die uitmondt in Jom Kippoer, Grote Verzoendag.

Israël wordt aan de opdracht herinnerd om 'een koninkrijk van priesters en een heilig volk te zijn', zoals dat in het boek Exodus wordt genoemd.

Alle hindernissen die die opdracht, dat Verbond, in de weg staan worden weggenomen.

Vanuit de inkeer kan de mens weer helemaal, oprecht en schoongewassen, opnieuw partner worden in het Verbond. Die inkeer is plechtig, heel serieus, maar niet somber: het gebeurt vanuit het vertrouwen dat God vergeeft en nieuw leven schenkt.

In de bijbelse tijd, lezen we in het boek Leviticus, was er een heel ritueel, uitgevoerd door de Hogepriester. Met bloed, met offers, met een zondebok. Inmiddels heeft dat in de loop van de tijd een andere vorm gekregen en is, na de verwoesting van de tempel, het accent komen te liggen op inkeer, gebed en liefdadigheid.

Er wordt gevast op Jom Kippoer, om je zo te kunnen concentreren. De synagoge is in het wit gehuld, de mensen dragen witte kleren, als teken van reinheid.

Een van de liederen, al eeuwenoud, dat gezongen wordt het is het Kol Nidrei: de tekst van het lied is: 'alle geloften en eden die wij ons hebben opgelegd, van deze verzoendag af tot de volgende, berouwen ons nu reeds. Laat ze allemaal ontbinden en niet van kracht zijn'.

Het gaat hierbij niet om zakelijke contracten die tussen mensen gesloten worden. Het gaat om uitspraken en beloften die mensen doen, waarbij ze Gods naam hebben genoemd, terwijl dat niet goed was.

Je voelt dat terug in een lange zondenbekentenis die in de avonddienst hardop wordt voorgelezen:

‘vanwege de zonden die wij begaan hebben jegens U,
onder dwang of in vrije wil,
vanwege de zonden die wij begaan hebben jegens U,
in het openbaar of in het geheim,
vanwege de zonden die wij begaan hebben jegens U,
in handel en wandel,
vanwege de zonden die wij begaan hebben jegens U,
in haat zonder reden...
Om dat alles, God der vergeving,
vergeef ons, scheld ons kwijt, verzoen U met ons.’

Wat heel sterk is aan deze zondenbekentenis, is dat je het gezamenlijk uitspreekt. Het is niet zo dat je alles misschien op dit moment precies zo ervaart, of dat je zelf, persoonlijk het gevoel hebt dat je al die zonden hebt begaan, maar je spreekt het met elkaar uit. Je bent met elkaar verantwoordelijk voor de schade die één persoon aan de gemeenschap berokkenen kan. Zoals iemand schreef: ‘Alleen in een volmaakte wereld, waarin geen honger of oorlog is, kan gezegd worden: ‘ik heb niet gezondigd’. De hele mensheid is verantwoordelijk voor elkaar.’

Iets van het persoonlijke en gemeenschappelijke herken ik in het lied dat we zongen: ‘Mijn gesloten grenzen’.

Het lied is geschreven in de ‘ik’ vorm. En het is niet altijd dat ik mezelf op dit specifieke moment herken in wat er gebeden wordt als het gaat om mijn onmacht, om kwijtgeraakt vertrouwen, om angst, om je ongeborgen voelen.

Maar dat we het met elkaar zingen maakt dat je elkaar er in draagt en je er van bewust wordt dat jij niet alleen, maar ook anderen dit zo kunnen voelen en ervaren, en deze dingen, deze gevoelens, elk op hun eigen manier voor de Eeuwige brengen.

Jom Kippoer wordt gevierd vanuit het besef en het vertrouwen dat God vergeeft en nieuw leven schenkt. Daarom wordt op die dag het boek Jona gelezen.

Het gaat in het verhaal van de profeet Jona er om dat je je roeping en je verplichtingen ten aanzien van de Eeuwige niet kunt ontvluchten. Jona kan er maar niet aan ontsnappen. En het blijkt dat de Eeuwige vergeeft. God vergeeft de inwoners van Ninevé wanneer ze tot inkeer zijn gekomen, wanneer ze inzien dat ze fout bezig zijn geweest en er berouw over tonen. God is genadig!

Jom Kippoer eindigt met de belijdenis: ‘Hoor Israël, de Eeuwige is onze God, de Eeuwige is Eén.’

Zo kun je opnieuw beginnen.

Alle fouten en overtredingen, alle dingen die je bewust of onbewust niet goed gedaan hebt, dit alles is voor God gebracht. Je hebt je er bewust op bezonnen, hebt het aangekeken en gevraagd om vergeving. En je erkent en belijdt dat God de Ene is.

Het gewone leven gaat zijn loop weer krijgen, er moet weer van alles gedaan worden, de dagelijkse verplichtingen zijn weer aan de orde van de dag.

Na Jom Kippoer zal het Loofhuttenfeest volgen, er moet hutten worden gebouwd. Van groots en verheven worden het weer de dagelijkse dingen, die hoopvol en met nieuwe moed kunnen worden gedaan.

Wat mij nog eens te meer opvalt bij zo'n feest als Jom Kippoer is het accent op de gemeenschap en de traditie. Het gaat zeker ook om jouw individuele band met de Eeuwige, maar die wordt in de gemeenschap ervaren. En die gemeenschap staat in een eeuwenoude traditie, die van ouders op kinderen wordt doorgegeven.

Jij hebt je eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van God, maar niet minder ten aanzien van de gemeenschap waarin je je bevindt.

Samen draag je verantwoordelijkheid en met elkaar sta je voor God, in het besef van je eigen falen, kom je tot inkeer en vertrouw je op vergeving.

Samen draag je verantwoordelijkheid voor de schepping (Rosh Hasjana)

Samen weet je je kwetsbaar, heb je behoefte aan bescherming (Loofhutten).

Het besef gekend te zijn door de Eeuwige die weet wat er in mensen omgaat, die ons telkens weer oproept om ons bewust te zijn van de ander die op ons pad komt, die ons iets te zeggen heeft en ons iets laat zien van wat de Eeuwige met ons voor heeft.

God die een verbond is aangegaan, die met ons op weg wil gaan, maar ook weet dat er zoveel kan zijn wat dat in de weg kan staan.

Zo gekend te zijn geeft ruimte, geeft nieuw leven.

Zo moge het zijn.